

REBECCA EARLE: *The Body of the Conquistador. Food, Race and the Colonial Experience in Spanish America, 1492-1700*, Cambridge, 2012, Cambridge University Press. 265 sider. £60.

Hvede har i dag fået et blakket ry i visse helsekostkredse. Det er skadeligt for kroppen, hævdes det. For spanierne, der koloniserede Amerika, derimod, var hvede ikke blot en essentiel fødekilde på grund af dens evne til at sikre den optimale balance i kardinalvæskerne i den tidligt moderne humorale krop. Hveden var også forbundet med nadverens mysterium. I den katolske nadver blev og bliver brødet som bekendt forvandlet til Kristi legeme, og ingen anden kornsort end hvede kunne i udgangspunktet undergå denne forandring. Men i forbindelse med den spanske og portugisiske kolonisering af Amerika og mødet med den oprindelige amerikanske befolkning blev der røkket ved hvedens centrale rolle for krop og sjæl. Hveden voksede ikke i Amerika, og ej heller gjorde druer, der blev anvendt til en anden lige så betydningsfuld ernæringskilde i både fysisk, kulturel og religiøs forstand, nemlig vinen. Begge dele måtte bringes over Atlanten fra den gamle til Den Nye Verden.

Rebecca Earle, professor i historie ved University of Warwick, tildeler mad og fødevarer en central rolle i det koloniale møde mellem spaniere og oprindelige amerikanere i den betagende monografi, *The Body of the Conquistador: Food, Race and the Colonial Experience in Spanish America, 1492-1700*, om samspillet mellem mad, krop, race, medicin og kolonialisme. Først og fremmest var mad forbundet med en af spaniernes største bekymringer og fascinationskilder: Hvorfor og hvordan var indianerne og spanierne forskellige til trods for, at der var bred enighed om, at de havde fælles europæiske forfædre? Hvad ville der ske med den spanske krop og den spanske kultur, når man bosatte sig i en længere periode eller for altid under disse fremmede himmelstrøg? Ville den spanske krop forandre sig og blive ligesom den indianske krop? De oprindelige amerikanske folk var ifølge de spanske *conquistadores* karakteriseret ved et anderledes udseende, temperament og adfærd. De var ifølge de fleste spanske iagttagere flegmatiske (alternativt melankolske) i modsætning til de koleriske spaniere; frygtsomme og feminine, mørkere ('ristede') i huden, små af vækst, med glat hovedhår; og manglede desuden det fornemste spanske tegn på maskulinitet og fertilitet, skæg.

Bekymringen om den spanske krops potentielle foranderlighed bliver forståelig, når man tager den tidlige moderne europæiske kropsopfattelse i betragtning. Som flere vil vide, var både den universitære

europæiske medicin og europæiske lægfolks kropsopfattelse præget af humoralpatologien. Betydningen af denne for kropsopfattelsen behandles smukt og overskueligt af Earle i kapitel 1, »Humoralism and the colonial body«. Den humoralpatologiske model, som havde plads til nærmest uendelig variation i sygdomsforklaringer og kropstyper, dominerede europæisk tænkning om krop, sundhed og sygdom et godt stykke op i 1800-tallet.

Kort fortalt stod menneskekroppen (mikrokosmos) i humorallæren i tæt forbindelse med den omgivende verden (makrokosmos), blandt andet med elementerne og årstiderne. Det enkelte menneskes konstitution (*complexio*), et begreb der henviste både til personens karakter (sanguinsk, kolerisk, melankolsk og flegmatisk), kropslige kvaliteter (mand, kvinde, tynd, tyk, mørk, lys osv.) og sundhed, blev opretholdt gennem balance i de fire kardinalvæsker (blod, gul galde, sort galde, slim). Den humorale balance blev særligt påvirket af de seks såkaldte non-naturaler. Sidstnævnte var eksterne kræfter, der havde en dyb virkning på det enkelte menneskes sundhed. De inkluderede klima (eller »luft«), mad og drikke, legemsbevægelse, søvn, udtømning af kropsvæsker (herunder menstruation, forskellige former for udrensning og åreladning) samt sindsbevægelser.

I forlængelse af denne lære opfattede de spanske kolonialister – i lighed med stort set alle andre europæere – kroppen som gennemtrængelig, porøs og radikalt foranderlig i modsætning til den moderne langt mere stabile krop. Det er hér mad kommer ind i billedet. Mad blev ifølge Earle forstået som hovedårsagen til, at indianerne var forskellige fra europæerne. Øvrige vigtige faktorer (non-naturaler) var også til stede, men blev overtruffet af maden som den betydeligste. At kroppen var foranderlig, kunne ikke kun ses i indianerne selv, der som sagt mentes oprindeligt at være udvandret fra Europa. Også spaniere, der havde boet i Spansk Amerika længe nok og eksempelvis var født dér – man benævnte dem kreolere (*creoles*) – antog ikke sjældent indianske træk, hvis de havde undladt at ernære sig med den gode spanske mad og drikke. Den største trussel mod de spanske bosættere var dog, at en stor del af dem blev syge, angiveligt på grund af mangel på spansk mad og et anderledes klima.

Kapitel 2, »Protecting the European Body« kortlægger de spanske *conquistadores'* omfattende praktiske bestræbelser på at importere, introducere og dyrke iberiske afgrøder og husdyr og således beskytte den spanske krop mod de skadelige konsekvenser af at indtage Den Nye Verdens mad. Der var særligt fokus på at sikre de spanske bosættere de

væsentligste elementer, der symboliserede den (ideelle) iberiske – og kristne – kost: Hvede til hvedebrød, druer til vin, oliventræer til olie og forskellige husdyr til kød, herunder særligt lam, svin, ged og okse. Allerede fra 1490'erne begyndte man at dyrke hvede og andre europæiske basisfødevarer samt at introducere europæiske husdyr både i Caribien og på det amerikanske hovedland. Men ydermere plantede spanierne overalt i det nyfundne land europæisk korn, frugt og grøntsager, alt sammen bragt med over Atlanten. Blandt andet med hjemmel i romerrettens princip om *terra nullius* medvirkede det oprindelige amerikanske folks påståede manglende evne til at drive landbrug til at legitimere den spanske kolonisering af Amerika.

Iberiske fødevarer blev med skiftende held introduceret i Den Nye Verden. Den udbredte forståelse var dog, at det var en forrygende succes, og at Den Nye Verden var ualmindelig frugtbar; den blev derfor ikke sjældent omtalt som Edens Have. Der skabtes efterhånden en diskurs om, at når først Den Nye Verden var blevet opdyrket med iberiske afgrøder, udgjorde disse fremmede himmelstrøg et særdeles velegnet miljø for den europæiske krop. Alt dette var tegn på, at Vorherre begunstigede den spanske kolonisering, som Earle beskriver det i kapitel 3, »Providential fertility«. Derfor undrer det ikke, at billedet af kreolerne indtil det sene 1700-tal i reglen var særdeles positivt. Man blev rar, medgørlig og intelligent af at bo i det mere fugtige klima.

»Maize, which is their wheat« er bogens kapitel 4 og omhandler bosætternes indstilling til indo-amerikanernes kost og kroppe. Indianerne spiste alt, mente spanierne, og netop det forhold var et klart tegn på deres tilbageståenhed. Intet var for tarveligt til at blive indtaget, hvis man skulle tro nogle af datidens spanske iagttagere: Hunde, orme, rotter, slim, slanger, grævlinge, mus, tæger, hulepindsvin, natsværmere, græshopper, edderkopper, larver, bier – enten rå, kogt eller stegt. Men der var også gode ting i det nye land – lækre, uimodståelige råvarer i form af velsmagende tropiske frugter. Særligt ananas og avocado blev hyldet, foruden kakao og chili. Earle opererer med begrebet »culinary transculturation«, der dækker over den hybriditet, der kom til at kendetegne kosten i Spansk Amerika. En betydelig ambivalens var dog til stede. Bartolomé de las Casas, en af indianernes mest ivrige forkæmpere, fremførte på én side i sin *Historia de las Indias*, at majsbrød (tortilla) var sundere end hvede, mens han på en anden side hævdede, at majs gjorde de spanske bosættere syge. Arkæologiske udgravninger og beretninger vidner endvidere om, at mange spaniere i Amerika selv dyrkede majs, cassava og kartofler.

I Kapitel 5, »You will become like them if you eat their food« kæder Earle kristen mission, »hispanisering« og bestræbelserne på at forandre indianernes kostvaner sammen. Som vi har set, var europæiske fødevarer ikke blot næring, de var også forbundet med frelsen. Som efterhånden mange forskere inspireret af postkoloniale studier har fremhævet, ikke mindst foranlediget af Homi Bhabhas tanker om *mimicry* og kolonial ambivalens, viser også Earle, hvorledes det spanske koloniale projekt var præget af uforenelige ønsker om at assimilere og differentiere. Der var en spænding mellem, at man på den ene side ønskede, at indianerne indtog europæiske fødevarer og blev ligesom de kristne spaniere, og på den anden side anså kostforandring som farlig i sig selv. Den katastrofale mortalitetsrate blandt de oprindelige amerikanske folk blev ofte forklaret via deres indtagelse af europæisk kost. Dertil mente mange, at indianerne alligevel aldrig helt kunne blive spaniere. Den spanske koloniale administration gjorde selvsagt sit til at bevare afstanden mellem kolonialisterne og de koloniserede med forskellige retslige tiltag og et (race)diskriminerende skattesystem.

Bogens sidste kapitel, »Mutable bodies in Spain and the Indies«, tager de nyeste bidrag til studiet af den europæiske racismes historie op til revision. Et af raceforskningens centrale spørgsmål har været, hvornår et egentligt racebegreb opstod – et der insisterede på, at forskelle mellem eksempelvis europæere og oprindelige amerikanske folk var uforanderlige og arvelige. Blandt andet historikeren Jorge Cañizares-Esguerra har hævdet, at et racebegreb af denne art ikke, som ofte antaget, opstod i det 19. århundrede, men at man allerede i det 16. århundrede opererede med et racebegreb, der ikke var baseret på hippokratisk-galenske modeller. Ifølge Earle stemmer dette dog ikke overens med tidens europæiske opfattelse af kroppen som flydende snarere end uforanderlig. Foranderlighedens kompleksitet i de spanske besiddelser blev repræsenteret i de fascinerende *casta*-malerier fra det 18. århundrede, hvoraf ét pryder forsiden på Earles monografi. Men i praksis var race noget flygtigt i Den Nye Verden, hvor man eksempelvis kunne bevæge sig over i en anden og mere eleveret *casta*. Det gjaldt selv, hvis man havde afrikansk blod i årerne.

The Body of the Conquistador er en yderst velskrevet og grundig bog, som spænder over et stort og varieret kildemateriale og argumenterer troværdigt for madens centrale rolle i det koloniale projekt på flere forskellige niveauer. Dog kan Earles insisteren på, at maden bestandigt overtrumfede andre faktorer, såsom klimaet, i påvirkningen af hudfarve en gang imellem virke lidt forceret. Et spørgsmål, der melder

sig i forlængelse af dette er, om kostens store betydning kendetegnede europæisk humoralpatologi generelt, eller om det særligt var spaniernes specifikt koloniale version af humoralpatologien i 1500- og 1600-tallet, der tillagde maden en så central rolle. Earle nævner, at datidens europæere var besatte af mad som følge af gentagen hungersnød og landbrugskriser, ikke mindst på Den Iberiske Halvø. Det er ærgerligt, at hun ikke mere eksplicit diskuterer, hvorvidt dette fænomen i særdeleshed gjorde sig gældende i den geografiske og kulturelle kontekst, hun undersøger. Under alle omstændigheder peger spørgsmålet på, at humoralpatologiens og dermed også kroppens historie bør undersøges i mere kontekstbundne sammenhænge.

Earle konkluderer overordnet, at tidligt moderne kroppe blev konstitueret af samtidens kulturelle praksisser, og lægger sig således i forlængelse af de seneste årtiers kropshistoriske forskning, primært baseret på poststrukturalistiske analytiske greb. Indsigtsfuldt kombinerer hun denne kropshistoriske tilgang med medicinhistorie og kolonihistorie, og bogens nok vigtigste bidrag er på velfunderet grundlag at påpege diskontinuiteten mellem vort moderne europæiske racebegreb og tidlig moderne tids opfattelser af forskellige befolkningsgruppers særegne karaktertræk, herunder hudfarve. Men bogen er også en raffineret belysning af humoralpatologiens praktiske og konkrete konsekvenser i det spanske koloniale projekt. Inden for navnlig de seneste par årtier har videnskabs- og medicinshistorikere fået skærpet blikket for, at tidlig moderne europæisk naturvidenskab – eller med en mindre anakronistisk betegnelse: naturfilosofi – og medicin også må forstås i forhold til den europæiske ekspansion og det koloniale møde, hvilket Earles bog er et fremragende eksempel på.

Signe Nipper Nielsen

STEEN BUSCK: Et landbosamfund i opbrud. Sundby Mors 1660-1800, bind 1-2. Aarhus 2011, Forlaget Klim. 1295 s. 699 kr.

Det er på en gang en fantastisk og en lidt irriterende bog, som Steen Busck i efteråret 2011 forsvarede som disputats. Fantastisk, fordi den følger udviklingen i landsbyen Sundby på Mors i perioden 1660-1800 med en nuancerigdom og analytisk bredde, som næppe er set tidligere inden for dansk historieskrivning. Og irriterende, fordi analysen følger forfatterens temmelig skematiske, forud givne forestillinger om denne udvikling, hvorfor fremstillingen i sin form til tider fremstår ganske